

„Monitor ASEAN” omawia i komentuje najważniejsze wydarzenia związane z aktualną sytuacją polityczną, gospodarczą i społeczną w państwach Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej, ze szczególnym naciskiem na działania Chin w regionie.

DR MATEUSZ CHATYS

OŚRODEK SPRAW AZJATYCKICH
UNIwersytet ŁÓDZKI

MONITOR ASEAN

LISTOPAD 2023

17. SZCZYT MINISTRÓW OBRONY ASEAN

W Indonezji odbyło się kolejne spotkanie ministerialne ASEAN, podczas którego omówione zostały najważniejsze wyzwania dla bezpieczeństwa, takie jak sytuacja wewnętrzna w Birmie, napięcia na Morzu Południowochińskim, ale również konflikt pomiędzy Izraelem i Hamasem. Z perspektywy aktywności Chin w regionie należy wskazać na inaugurację nowego lotniska w Kambodży zbudowanego w ramach inicjatywy Pasa i Szlaku oraz kolejne incydenty na Morzu Południowochińskim. W San Francisco odbył się szczyt APEC z udziałem m.in. przedstawicieli Indonezji, Filipin, Wietnamu oraz Tajlandii. Na uwagę zasługuje podniesienie rangi stosunków pomiędzy USA i Indonezją oraz Japonią i Wietnamem do kompleksowego partnerstwa strategicznego.

I. STOSUNKI WEWNĄTRZ ASEAN

1 listopada: prezydent Indonezji zainauguował budowę kilku projektów w nowej stolicy kraju. Joko Widodo rozpoczął przygotowania do rozbudowy Nusantary, czyli nowej stolicy Indonezji na Borneo. Całe przedsięwzięcie zostało wycenione na 32 mld USD, natomiast rząd przewidział 3,5 mld USD w budżecie na 2024 r. W pierwszej kolejności zrealizowanych zostanie 10 projektów, w tym lotnisko, szpital, droga o długości 57 km oraz hotel. Lotnisko o powierzchni 347 ha ma zostać zbudowane do grudnia 2024 r., a pierwszy szpital powinien rozpocząć funkcjonowanie w drugiej połowie przyszłego roku.

2 listopada: Japonia dostarczyła pierwszy system radarowy dozoru powietrznego na Filipiny. Japońskie ministerstwo obrony poinformowało o dostarczeniu pierwszego systemu radarowego na Filipiny. W ramach umowy podpisanej w 2020 r. o wartości 100 mln USD zamówiono łącznie trzy systemy radarowe monitorujące przestrzeń powietrzną oraz jeden mobilny system radarowy. Sprzęt został wyprodukowany przez Mitsubishi Electric Corporation.

2 listopada: holenderskie firmy zamierzają zainwestować w przemysł układów scalonych w Wietnamie. Holenderski premier Mark Rutte wraz z delegacją przedstawicieli przedsiębiorstw specjalizujących w produkcji Chipów złożył wizytę w Wietnamie, gdzie omówione zostały kierunki współpracy w sektorze zaawansowanych technologii. W ramach spotkania firma BE

Semiconductor Industries (Besi) otrzymała pozwolenie na wstępną inwestycję w wysokości 5 mln USD dotyczącą wynajmu fabryki na południu kraju. Besi zamierza jednak wybudować nową fabrykę w ciągu kolejnych czterech lat.

3 listopada: Tajlandia dąży do sprowadzenia swoich obywateli z Birmy. Po tragicznym bilansie ofiar śmiertelnych wśród obywateli Tajlandii żyjących w Izraelu, którzy zginęli w wyniku ataku Hamasu z 7 października, rząd w Bangkoku podjął działania na rzecz sprowadzenia do kraju 162 obywateli przebywających na terytorium Birmy, gdzie również są prowadzone działania zbrojne. Do eskalacji działań zbrojnych doszło szczególnie w stanie Shan, sąsiadującym z Chinami, gdzie zbrojne ugrupowania przejęły kontrolę nad licznymi posterunkami oraz miastem Chinshwehaw. Premier Tajlandii Srettha Thavisin polecił ambasadzie w Birmie, aby współpracowała z przedstawicielami junty na rzecz zagwarantowania bezpieczeństwa wszystkim obywatelom Tajlandii.

3 listopada: premier Japonii złożył dwudniową oficjalną wizytę na Filipinach. W ramach wizyty Fumio Kishidy w Manili doszło do spotkania z prezydentem Ferdinandem Marcosem Jr. Przedstawiciele obu państw ogłosili rozpoczęcie negocjacji w sprawie umowy o wzajemnym dostępie (Reciprocal Access Agreement, RAA) sił zbrojnych, co przyczyni się do zwiększenia możliwości wzmocnienia dwustronnej współpracy w obszarze bezpieczeństwa, na przykład poprzez większą częstotliwość wspólnych manewrów wojskowych. Do tej pory Japonia zawarła analogiczne porozumienia z Australią oraz Wielką Brytanią, a zaczęły one obowiązywać w 2023 r. Z kolei Filipiny dysponują podobnymi umowami (Visiting Forces Agreement, VFA) ze Stanami Zjednoczonymi oraz Australią. Filipiny stały się także pierwszym beneficjentem japońskiego programu oficjalnej pomocy w obszarze bezpieczeństwa (official security assistance, OSA). Premier Kishida zapowiedział przekazanie systemu radarowego do monitorowania wybrzeża o wartości 4 mln USD. Warto zaznaczyć, że zaledwie dzień wcześniej Japonia poinformowała o dostarczeniu pierwszego systemu radarowego w ramach umowy podpisanej w 2020 r. Dodatkowo w ramach OSA filipińska straż przybrzeżna ma otrzymać pięć wielozadaniowych statków patrolowych o długości 97 m. Japoński rząd wzmacniał już przeszłości zdolności filipińskiej straży przybrzeżnej za sprawą transferu 10 statków o długości 1044 m oraz dwóch jednostek o długości 97 m. Ponadto Filipiny uzyskały grant o wartości 6 mln USD na rzecz wzmocnienia bezpieczeństwa morskiego i łagodzenia skutków katastrof naturalnych w autonomicznym regionie Bangsamoro na wyspie Mindanao. Przedstawiciele obu państw podpisali dodatkowo porozumienie z zakresu wzmocnienia współpracy w sektorze turystycznym, poprzez zwiększenie liczby turystów za sprawą ułatwień w podróży morskiej i powietrznej, a także protokół ustaleń o współpracy w sektorze górniczym. W kontekście rezultatów wizyty na Filipinach o bardziej symbolicznym znaczeniu warto podkreślić przemówienie Fumio

Kishidy przed filipińskim kongresem. Było to pierwsze tego rodzaju wystąpienie japońskiego premiera na Filipinach, co należy uznać jako koncyliacyjny gest z uwagi na skomplikowaną historię relacji między państwami w okresie II wojny światowej.

4 listopada: doradca do spraw bezpieczeństwa narodowego Filipin zaprzeczył plotkom o planach zamachu stanu przez establishment wojskowy. Eduardo Ano zabrał głos w sprawie wywiadu udzielonego przez dowódcy sił zbrojnych generała Romeo Brawnera, który poinformował o plotkach dotyczących pewnych działań destabilizacyjnych oraz niezadowoleniu niektórych oficerów z polityki prowadzonej przez administrację Ferdinanda Marcosa jr. Doradca ds. bezpieczeństwa przyznał, że wśród niektórych emerytowanych i byłych oficerów wojskowych dochodzi do dyskusji na temat polityki rządu, włącznie z opiniami krytycznymi, ale debata jest prowadzona zgodnie ze standardami demokratycznego państwa i nie ma mowy o jakichkolwiek działaniach zmierzających do próby przeprowadzenia zamachu stanu. Zapewnił jednocześnie, że wojsko lojalne wobec rządu i zareaguje na działania grup dążących do podważenia bezpieczeństwa narodowego.

4 listopada: zbrojne ugrupowania mniejszości etnicznych w Birmie przejęły kontrolę nad kolejnymi obszarami na północy kraju. Przedstawiciele Armii Sojuszu Narodowo-Demokratycznego Birmy, Armii Wyzwolenia Narodowego Ta'ang oraz Armii Arakanu poinformowali o zajęciu kilkudziesięciu posterunków, w tym czterech miast oraz głównych szlaków handlowych z Chinami na terenie stanu Shan. Do działań zbrojnych wymierzonych w juntę dołączyła również Armia Niepodległości Kachinu, która przeprowadza ataki z sąsiadującego stanu Kachin. Według danych ONZ w wyniku eskalacji napięć w stanie Shan ponad 23 tys. ludzi zostało zmuszonych do opuszczenia swoich domów.

5 listopada: dziesiątki tysięcy ludzi zgromadziło się pod Pomnikiem Narodowym w Indonezji, aby wyrazić swoją solidarność z Palestyną. Był to największy wiec w Indonezji od czasu nasilenia izraelsko-palestyńskiego konfliktu, który wybuchł po ataku Hamasu na Izrael z siódmego października. W wydarzeniu zorganizowanym przez indonezyjską Radę Ulemów wzięli udział niektórzy politycy, jak chociażby minister spraw zagranicznych Retno Marsudi czy były gubernator i kandydat na prezydenta w przyszłorocznych wyborach Anies Baswedan. Uczestnicy zgromadzenia nawoływali między innymi do bojkotu izraelskich towarów, a także krytykowali działania zbrojne Izraela przeciwko Palestyńczykom.

5 listopada: premier Japonii spotkał się ze swoim malezyjskim odpowiednikiem. Anwar Ibrahim oraz Kishida Fumio zgodzili się na zacieśnienie dwustronnej współpracy w obszarze bezpieczeństwa, zwłaszcza w domenie morskiej. W związku z tym zapowiedziano zwiększenie intensywności

wspólnych ćwiczeń pomiędzy siłami zbrojnymi obu państw, ale również agencjami zajmującymi się bezpieczeństwem morskim z uwagi na eskalację napięć zarówno na Morzu Południowochińskim jak i Wschodniochińskim. Ponadto Malezja znalazła się w grupie czterech państw (obok Filipin, Fidżi oraz Bangladeszu), które jako pierwsze otrzymają wsparcie w ramach programu oficjalnej pomocy w obszarze bezpieczeństwa (official security assistance, OSA), ogłoszonego w grudniu ubiegłego roku, a uruchomionego w kwietniu bieżącego roku. Na programie przeznaczono budżet w wysokości 13 mln USD. Liderzy obu państw zapowiedzieli także wzmocnienie współpracy energetycznej, która obejmuje między innymi dostawę LNG do Japonii.

5 listopada: premier Singapuru ogłosił swojego następcę w roli lidera Partii Akcji Ludowej. Podczas konwencji partii Lee Hsien Loong poinformował, że obecny wicepremier Lawrence Wong obejmie stanowisko lidera Partii Akcji Ludowej wkrótce po obchodach 70. rocznicy powstania ugrupowania, przypadającej na listopad przyszłego roku. Wszystko wskazuje na to, że Partia Akcji Ludowej po raz kolejny wygra wybory, które muszą zostać rozpisane przed listopadem 2025 r., a co za tym idzie Lawrence Wong najprawdopodobniej zostanie czwartym premierem Singapuru. Lawrence Wong zyskał uznanie po tym jak skutecznie poradził sobie z opanowaniem sytuacji epidemiologicznej jako szef rządowej grupy zadaniowej do spraw związanych z pandemią koronawirusa. W latach 2005–2008 pełnił funkcję głównego prywatnego sekretarza Lee Hsien Loong i kierował ministerstwami edukacji i rozwoju narodowego, zanim został ministrem finansów w 2021 r., a następnie wicepremierem w 2022 r.

8 listopada: filipiński senat zatwierdził przekazanie dodatkowych środków na rozbudowę infrastruktury na obiektach spornego archipelagu Spratly. W ramach debaty nad budżetem na 2024 r. senat zgodził się na przeznaczenie dodatkowych środków finansowych na rozbudowę infrastruktury o charakterze obronnym, w tym posterunku na płyciźnie Second Thomas, a także lotniska Rancudo oraz bazy marynarki wojennej Liwang. Do tej pory przewidziano około 1,4 mln USD na budowę dwupiętrowych koszarów oraz magazynu na amunicję, natomiast zdaniem senatora Francisca Josepha Escudero rząd powinien przeznaczyć dodatkowe środki z budżetu na inwestycje, mające na celu zabezpieczenie filipińskich roszczeń na Morzu Południowochińskim. Zaproponował między innymi budowę pływającego nabrzeżna przy płyciźnie Second Thomas o wartości 1,78 mln USD. Z kolei przewodniczący senackiej komisji do spraw obrony narodowej i bezpieczeństwa wniosł o zwiększenia nakładów do ponad 56 mln USD.

8 listopada: zbrojne ugrupowania opozycyjne przejęły kontrolę nad miastem w centrum Birmy. Rząd Jedności Narodowej poinformował o

sukcesie, jakim jest odbicie z rąk birmańskiej junty miasta Kawlin z populacją wynoszącą 25 tys. osób. Zdaniem specjalistów ruch oporu będzie miał jednak trudności z utrzymaniem swoich pozycji w przypadku kontrofensywy ze strony wojska.

9 listopada: Indonezja uruchomiła największą w Azji Południowo-Wschodniej pływającą farmę fotowoltaiczną. Pływająca elektrownia słoneczna Cirata o wartości 100 mln USD została zbudowana na zbiorniku wodnym o powierzchni 200 ha w zachodniej Jawie, oddalonym od stolicy państwa o 130 km. Farma fotowoltaiczna składa się z 340 tys. paneli słonecznych i ma zapewnić energię potrzebną do zasilania 50 tys. gospodarstw domowych, co czyni ją trzecią pod względem wielkości na świecie. Inwestycja została zrealizowana w ciągu trzech lat dzięki współpracy indonezyjskiego przedsiębiorstwa państwowego Perusahaan Listrik Negara (PLN) z firmą Masdar, specjalizującą się w odnawialnych źródłach energii ze Zjednoczonych Emiratów Arabskich.

10 listopada: Tajlandia zamierza uruchomić program transferu pieniędzy dla obywateli w maju przyszłego roku. Premier Srettha Thavisin zapowiedział realizację sztandarowego punktu programu wyborczego partii Pheu Thai (Dla Tajów), czyli wypłatę 10 tys. bahtów (około 280 USD) dla wszystkich obywateli powyżej 16 roku życia. Niemniej jednak realizacja programu została opóźniona o trzy miesiące i wprowadzono dodatkowe warunki. Mianowicie pieniądze zostaną wypłacone osobom, które ukończyły 16 lat, zarabiają mniej niż 70 tys. bahtów miesięcznie i posiadają oszczędności w banku mniejsze niż 500 tys. bahtów. W związku z tym liczba beneficjentów zmniejszyła się z 54,8 mln ludzi do 50 mln, a co za tym idzie nakłady zmniejszono o około 48 mld bahtów do 500 mld bahtów. Transfer pieniędzy zostanie przeprowadzony w formie elektronicznej, za pośrednictwem e-portfeli w ramach rządowej aplikacji. Jednocześnie nie będzie możliwości wymiany pieniędzy cyfrowych na gotówkę, a środki będą musiały być rozdysponowane w ciągu sześciu miesięcy od ich otrzymania. Z racji tego, że program ma docelowo służyć pobudzeniu gospodarki Tajlandii, dlatego obywatele nie mogą przeznaczyć przyznaných środków na spłatę długów, opłatę rachunków i chesnego, na zakup gazu i benzyny, złota lub kamieni szlachetnych, produktów i usług internetowych, alkoholu, papierosów ani marihuany.

13 listopada: Leila de Lima wyszła za kaucją na wolność po siedmiu latach więzienia. Była minister sprawiedliwości Leila de Lima, która jest jednym z największych krytyków kampanii antynarkotykowej zainicjowanej przez Rodrigo Duterte na Filipinach została zwolniona z więzienia po wpłaceniu kaucji. W 2017 r. usłyszała trzy zarzuty dotyczące zмовы oraz współpracy z kartelami narkotykowymi. Od momentu aresztowania dwa z trzech zarzutów zostały

oddalone, natomiast w związku z trzecim postępowaniem złożyła wniosek o zwolnienie za kaucją z powodów zdrowotnych, na co zgodził się sąd. Leila de Lima cały czas podkreśla, że wszystkie stawiane jej zarzuty były bezpodstawne i były motywowane względami politycznymi.

15 listopada: marynarki wojenne Filipin i Indonezji przeprowadziły wspólny patrol (Coordinated Patrol, CORPAT). Inicjatywa miała na celu zwiększenie interoperacyjności pomiędzy marynarkami wojennymi obu państw, a także zwiększenie bezpieczeństwa granic morskich poprzez przeciwdziałanie nielegalnym aktywnościom takim jak piractwo oraz przemyt. W czterodniowym patrolu wzięły udział BRP Artemio Ricarte (PS-37) i KRI TONGKOL-813.

16 listopada: w Indonezji odbyło się 17. spotkanie ministrów obrony ASEAN. W ministerialnym szczycie wzięli udział przedstawiciele wszystkich państw członkowskich ASEAN z wyjątkiem Birmy. Minister obrony Indonezji Prabowo Subianto zwrócił uwagę na pogarszającą się sytuację w Strefie Gazy i wezwał do natychmiastowego zaprzestania działań zbrojnych oraz utworzenia korytarzy dla pomocy humanitarnej. Podobne stanowisko zajął minister obrony Malezji Mohamad Hasan, który zaapelował o zawieszenie broni, ale także potępił bombardowania ludności cywilnej w Palestynie. Spotkanie zostało zwieńczone przyjęciem wspólnej deklaracji, w której wezwano „wszystkie zainteresowane strony” do zaprzestania stosowania przemocy w ramach wewnętrznego konfliktu w Birmie. Ponadto podkreślono w dokumencie konieczność utrzymania pokoju na Morzu Południowochińskim oraz powtórzono zobowiązanie do opracowania i wdrożenia Kodeksu Postępowania. Na marginesie szczytu przeprowadzono również inne spotkania jak chociażby 10. spotkanie ministrów obrony ASEAN Plus z partnerami spoza stowarzyszenia, jak chociażby Stanami Zjednoczonymi czy Japonią. Stany Zjednoczone były reprezentowane przez sekretarza obrony Lloyda Austina, który zapowiedział kontynuację amerykańskiego wsparcia regionu oraz pomoc we wzmacnianiu zdolności ASEAN. W związku z tym przedmiotem dyskusji były plany wspólnych ćwiczeń i szkoleń w obszarze bezpieczeństwa.

16 listopada: zbrojne ugrupowania mniejszości etnicznych w Birmie przejęły kontrolę nad kolejnymi obszarami, tym razem przy granicy z Indiami. Po tym jak ugrupowania odbiły spod kontroli junty ponad 100 posterunków i kilka miast w stanie Shan w pobliżu granicy z Chinami, kolejne sukcesy odnotowano w stanie Chin w pobliżu granicy z Indiami. W ramach skoordynowanej ofensywy będącej częścią rozpoczętej w październiku „Operacji 1027”, rebelianci przejęli kontrolę nad dwiema bazami wojskowymi oraz przejściem granicznym z Indiami.

19 listopada: eskalacja walk w Birmie doprowadziła do ewakuacji z tego kraju obywateli Tajlandii, Filipin oraz Singapuru. Minister spraw

zagranicznych Tajlandii poinformował o ewakuacji z Laukkaing w północnym stanie Shan 266 obywateli Tajlandii oraz niesprecyzowanej liczby obywateli Singapuru i Filipin. Cała operacja została zrealizowana przy współpracy z wojskowym rządem Birmy. Ewakuowane osoby najpierw zostały przetransportowane do Chin, skąd otrzymały możliwość powrotu do swoich państw docelowych.

19 listopada: według ONZ ponad 500 uchodźców Rohingja dotarło do wysuniętej na zachód prowincji Indonezji. ONZ poinformowało o największej grupie uchodźców Rohingja od 2017 r., która przyплыnęła do Indonezji na pokładzie trzech łodzi. Do dystryktu Bireuen w prowincji Aceh dotarło 256 osób, co najmniej 239 innych osób (w tym 110 kobiet oraz 60 dzieci) przybyło do regionu Pidie również w prowincji Aceh, natomiast najmniejsza łódź z 36 osobami dotarła do wschodnich wybrzeży Asehu. Łącznie w ciągu ostatniego tygodnia aż 800 uchodźców trafiło do Indonezji. Według Wysokiego Komisarza Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców w 2022 r. ponad 2000 przedstawicieli muzułmańskiej mniejszości etnicznej z Birmy podjęło ryzykowną podróż drogą morską do innych państw Azji Południowo-Wschodniej, przy czym prawie 200 osób uznaje się za zmarłe lub zaginione.

21 listopada: rząd Tajlandii zatwierdził projekt ustawy o małżeństwach jedнопłciowych, który zostanie poddany głosowaniu w grudniu. Premier Srettha Thavisin poinformował o akceptacji przez jego gabinet projektu ustawy o równości małżeństw, a co za tym idzie parlament będzie głosował w sprawie tej ustawy na posiedzeniu w grudniu. Jeżeli parlament oraz król zatwierdzą ustawę, wtedy Tajlandia stanie się trzecim – po Tajwanie i Nepalu – państwem azjatyckim, uznającym małżeństwa osób tej samej płci. Zarówno rządząca partia Pheu Thai (Dla Tajów), jak i jej rywale prowadzili przed wyborami w maju 2023 r. kampanię na rzecz wspierania małżeństw jedнопłciowych.

21 listopada: filipińskie i wietnamskie siły powietrzne zobowiązały się do zacieśnienia współpracy w obszarze bezpieczeństwa. Podczas kurtuazyjnej wizyty przedstawiciela wietnamskich sił powietrznych starszego pułkownika Vu Hong Diep na Filipinach, obie strony przeprowadziły drugie spotkanie grupy roboczej do spraw współpracy sił powietrznych. Omówione zostały zagadnienia związane z wymianą informacji związanych z obronnością. Ponadto obie strony wyraziły poparcie dla wyroku trybunału arbitrażowego z 2016 r. w sprawie sporu na Morzu Południowochińskim.

21 listopada: Indonezja uruchomiła plan inwestycyjny (Comprehensive Investment and Policy Plan, CIPP) o wartości 20 mld USD na rzecz rozwoju źródeł energii odnawialnej. W ramach inicjatywy „Just Energy Transition Partnership” Indonezja dąży do ograniczenia emisji dwutlenku węgla do 250 milionów ton metrycznych w swoim sektorze elektroenergetycznym do 2030 r.

Środki na realizację tego celu będą pochodziły z pożyczek uzyskanych między innymi od Stanów Zjednoczonych i Japonii. Z racji tego, że Indonezja jest jednym z największych emitentów gazów cieplarnianych na świecie, udział energii z odnawialnych źródeł ma wzrosnąć z 12% w 2022 r. do 44% w 2030 r. Według wstępnych szacunków rząd musi przeznaczyć łącznie 97,3 mld USD na inwestycje umożliwiające osiągnięcie wyznaczonych limitów, przy czym 66,9 mld USD ma być przeznaczony na 400 projektów, których realizacja powinna rozpocząć się przed 2030 r.

22 listopada: Rodrigo Duterte rozważa powrót na scenę polityczną Filipin.

W odpowiedzi na nieoficjalne doniesienia o możliwości impeachmentu Sary Duterte w związku z potencjalnymi nieprawidłowościami z wykorzystaniem przez nią poufnych funduszy w przeszłości. Były prezydent Filipin poinformował o możliwości ubiegania się przez niego stanowiska senatora albo wiceprezydenta. Najbliższe wybory do izby niższej i wyższej parlamentu odbędą się w maju 2025 r., natomiast kolejne wybory prezydenckie oraz na wiceprezydenta odbędą się w 2028 r. Obecny prezydent Ferdinand Marcos Jr. wykluczył możliwość postawienia Sary Duterte w stan oskarżenia i zapewnił o dobrej współpracy z wiceprezydentem.

22 listopada: w Hanoi odbył się 5. dialog w sprawie polityki obronnej Wietnamu i Filipin. W ramach dialogu doszło do spotkania ministra obrony Wietnamu, generała Phan Văn Gianga, z wiceministrem obrony Filipin Irineo Cruza Espino. Przedstawiciele obu stron omówili obszary zacieśnienia dwustronnej współpracy z zakresu bezpieczeństwa w ramach wspólnych ćwiczeń, operacji poszukiwawczo-ratowniczych oraz rozmów za pośrednictwem mechanizmów konsultacyjnych. Ponadto Generał Phan Văn Giang zaprosił stronę filipińską do udziału w przyszłorocznych Międzynarodowych Targach Obronnych w Wietnamie.

23 listopada: poparcie społeczne dla premiera Malezji spadło do 50%.

Według najnowszych sondaży poparcie dla premiera Anwara Ibrahima spadło po roku jego rządów z 68% w grudniu 2022 r. do 50%. Niemal ośmiu na dziesięciu ankietowanych jako główny powód swojego niezadowolenia z polityki premiera wskazało trudną sytuację gospodarczą Malezji. Spadek odnotowała również koalicja rządząca Pakatan Harapan, której poparcie zmalało z 54% do 41%. Ponadto tylko 31% respondentów uważa, że polityka rządu zmierza w dobrym kierunku.

23 listopada: Tajlandia wstrzymuje na jeden rok wydawanie pozwoleń na posiadanie broni palnej. Minister spraw wewnętrznych Anutin Charnvirakul podpisał zarządzenie o wstrzymaniu na rok wydawania pozwoleń na broń, co ma się przyczynić do ograniczenia przemocy z użyciem broni. Zarządzenie wejdzie w życie po zatwierdzeniu przez premiera oraz opublikowaniu w „Royal

Gazette”, oficjalnym dzienniku tajskiego rządu. Zarządzenie stanowi bezpośrednią odpowiedź na ostatni incydent z października bieżącego roku, w którym doszło do strzelaniny w centrum handlowym w Bangkoku oraz dwóch innych przypadków użycia broni z listopada.

24 listopada: Filipiny rozważają wznowienie członkostwa w Międzynarodowym Trybunale Karnym (MTK). Prezydent Ferdinand Marcos Jr. poinformował o prowadzonej debacie dotyczącej potencjalnych możliwości ponownego przystąpienia Filipin do MTK. Filipiny wycofały się z MTK w 2019 r., po tym jak ówczesny prezydent Rodrigo Duterte zakwestionował uprawnienia trybunału do prowadzenia dochodzenia w sprawie zainicjowanej przez niego kampanii antynarkotykowej, w wyniku której zginęło kilka tysięcy ludzi. Warto zaznaczyć, że w bieżącym roku MTK odrzucił wniosek Filipin o zaprzestanie prowadzenia śledztwa przeciwko Rodrigo Duterte w związku z wojną z przestępczością narkotykową.

24 listopada: Indonezja rozpoczęła realizację pierwszego projektu wychwytywania, utylizacji i składowania dwutlenku węgla (carbon capture, utilisation and storage, CCUS). Prezydent Joko Widodo zainaugurował budowę projektu CCUS, dzięki któremu będzie możliwe składowanie 1,8 gigaton dwutlenku węgla. Według ministerstwa energetyki British Petroleum (BP) zainwestuje w projekt kwotę 2,6 mld USD. Będzie to stanowiło kontynuację inwestycji BP w Indonezji, po tym jak w ubiegłym miesiącu zakończono budowę projektu Tangguh Train 3 o wartości 4,83 mld USD.

25 listopada: Filipiny przeprowadziły z Australią swoje pierwsze wspólne patrole morskie i powietrzne na Morzu Południowochińskim. W trzydniowej serii patroli wzięły udział dwa okręty filipińskiej marynarki wojennej (BRP Gregorio del Pilar, BRP Davao Del Sur) oraz pięć samolotów obserwacyjnych, natomiast po stronie australijskiej zaangażowano fregatę HMS Toowoomba oraz samolot szpiegowski P8-A. Cała inicjatywa została zrealizowana na wodach wyłącznej strefy ekonomicznej Filipin na Morzu Południowochińskim, co spotkało się z krytyką ze strony Chin.

25 listopada: w Indonezji odbyły się rozmowy przedstawicieli wszystkich stron zaangażowanych w wewnętrzny konflikt w Birmie. Indonezja w roli państwa sprawującego w 2023 r. przewodnictwo w ASEAN stworzyła platformę dla rozmów pomiędzy przedstawicielami ugrupowań prodemokratycznych, Rządu Jedności Narodowej, zbrojnych grup mniejszości etnicznych oraz birmańskiej junty. Głównym celem rozmów przeprowadzonych w dniach 20-22 listopada w Dżakarcie było doprowadzenie do stabilizacji sytuacji wewnętrznej w Birmie poprzez ograniczenie przemocy i umożliwienie bezpiecznych dostaw pomocy humanitarnej. Ostatnie spotkanie nie przyniosło żadnych

przełomowych decyzji, aczkolwiek przedstawiciele wszystkich zaangażowanych stron wyrazili zainteresowanie kontynuowaniem dialogu.

27 listopada: Filipiny przeprowadziły z Japonią wspólne ćwiczenia z udziałem jednostek straży przybrzeżnej. Trzy wielozadaniowe statki filipińskiej straży przybrzeżnej, które zazwyczaj biorą udział w misjach zaopatrzeniowych, będących celem przymusowych działań Chin, wzięły udział we wspólnych ćwiczeniach z japońską strażą przybrzeżną. W ramach ćwiczeń przeprowadzono między innymi operacje z użyciem armatek wodnych oraz lin holowniczych. Na uwagę zasługuje szczególnie pierwszy komponent inicjatyw, albowiem armatki wodne są zazwyczaj wykorzystywane przez chińską flotę, która w ten sposób próbuje przeszkodzić w realizacji misji zaopatrzeniowych dla garnizonu stacjonującego na wraku statku BRP Sierra Madre w pobliżu płycizny Second Thomas.

27 listopada: premier Tajlandii poinformował o uwolnieniu przez Hamas zakładników posiadających obywatelstwo Tajlandii. Srettha Thavisin podsumował ostatnie działania Hamasu, który uwolnił 17 zakładników porwanych w ramach ataku na Izrael. Wciąż 15 obywateli Tajlandii jest przetrzymywanych przez Hamas, ale rząd w Bangkoku zapewnił, że dołoży wszelkich starań, aby wszyscy bezpiecznie wrócili do domu.

27 listopada: w ramach oficjalnej wizyty prezydenta Wietnamu w Japonii doszło do podniesienia rangi stosunków dwustronnych do kompleksowego partnerstwa strategicznego. Japonia dołączyła do grupy takich państw jak Chiny, Indie, Rosja, Korea Południowa oraz Stany Zjednoczone, które podniosły rangę oficjalnych stosunków na najwyższy możliwy poziom. Prezydent Vo Van Thuong oraz premier Fumio Kishida zobowiązali się również do zacieśnienia współpracy z zakresu bezpieczeństwa, między innymi poprzez transfer sprzętu oraz technologii wojskowych. Wietnam ma być jednym z beneficjentów japońskiego programu oficjalnej pomocy w obszarze bezpieczeństwa (official security assistance, OSA). Rozwój współpracy z zakresu obronności leży w interesie obu państw, ponieważ toczą spory morskie i terytorialne z Chinami na Morzu Południowochińskim oraz Wschodniochińskim. Japonia jest jednocześnie istotnym partnerem gospodarczym Wietnamu, albowiem jest trzecim co do wielkości inwestorem zagranicznym i czwartym co do wielkości partnerem handlowym.

28 listopada: po sześcioletniej przerwie filipiński rząd wznawia negocjacje pokojowe z komunistycznymi rebeliantami. Od ponad 50 lat toczy się konflikt pomiędzy filipińskim rządem a Nową Armią Ludową i jej zbrojnym skrzydłem Komunistyczną Partią Filipin, w którym zginęło około 40 tys. osób. W ostatnim wspólnym oświadczeniu wydanym przez zaangażowane strony stwierdzono, że zgadzają się na pokojowe rozwiązanie konfliktu, co należy uznać za

umiarkowany sukces, biorąc pod uwagę fakt, iż rozmowy nie były prowadzone od 2017 r., kiedy ówczesny prezydent Rodrigo Duterte podjął decyzję o zerwaniu negocjacji. Zdaniem norweskiego rządu, który od 20 lat pośredniczy w rozmowach pokojowych, cały proces zakończy się powodzeniem w momencie zakończenia walk zbrojnych przez komunistycznych rebeliantów, a następnie utworzenia ugrupowania politycznego. Wszystko wskazuje na to, że wznowienie rozmów było możliwe dzięki koncyliacyjnym ruchom ze strony obecnego prezydenta Ferdinanda Marcosa Jr., który ogłosił amnestię w przypadku niektórych członków zbrojnych ugrupowań komunistycznych.

29 listopada: Kambodża zrezygnowała z budowy elektrowni węglowej na rzecz elektrowni gazowej. Ministerstwo energetyki Kambodży poinformowało o porzuceniu planów budowy elektrowni węglowej o mocy 700 MW w Koh Kong o wartości 1,5 mld USD. Zamiast tego w planach jest budowa terminalu gazowego oraz elektrowni zasilanej LNG o mocy 800 MW, ale nie przedstawiono jeszcze szacowanych kosztów inwestycji. Kambodża zmagają się z rosnącym zapotrzebowaniem na energię elektryczną. W ciągu ostatnich 10 lat zapotrzebowanie rosło w tempie 15% rocznie. Produkcja energii w Kambodży jest oparta przede wszystkim na elektrowniach wodnych, co jednak wiąże się z zakłóceniami produkcji z uwagi na warunki pogodowe. Dlatego elektrownie gazowe mają wesprzeć sektor energetyczny kraju bez konieczności budowy elektrowni węglowych, które negatywnie wpływają na środowisko naturalne oraz klimat.

29 listopada: były minister do spraw informacji Birmy został skazany na 10 lat więzienia. Ye Htut, który był ministrem informacji i rzecznikiem prezydenta w wojskowym rządzie Thein Sein, został skazany na 10 lat więzienia za prowadzenie działalności wywrotowej i podżeganie przeciwko wojsku.

30 listopada: prezydent Indonezji zatwierdził plan zwiększenia o 20% wydatków na modernizację sił zbrojnych. Ustępujący prezydent Joko Widodo oraz minister obrony Prabowo Subianto, który jest jednocześnie kandydatem na prezydenta w przyszłorocznych wyborach, podjęli decyzję o zwiększeniu budżetu na wzmocnienie obronności kraju w 2024 r. z 20,75 mld USD do 25 mld USD. Dodatkowe środki finansowe mają być pozyskane za sprawą pożyczek zagranicznych.

KOMENTARZ

Premier Kishida Fumio złożył wizytę na Filipinach, podczas której podjęto szereg decyzji wzmacniających stosunki dwustronne pomiędzy państwami. Mimo tego, że liderzy obu państw nie nawiązali w swoich wystąpieniach bezpośrednio do Chin, to nie ma żadnych wątpliwości, że asertywna polityka Pekinu na Morzu Południowochińskim oraz Wschodniochińskim, ale również w Cieśninie Tajwańskiej jest jednym z głównych motywów rozwoju współpracy w obszarze bezpieczeństwa.

Jednym z najważniejszych rezultatów spotkania liderów w Manili było ogłoszenie rozpoczęcia negocjacji w sprawie umowy o wzajemnym dostępie (Reciprocal Access Agreement, RAA) sił zbrojnych, co skłoniło japońskie media to ogłoszenia „quasi sojuszu (quasi-alliance)”. Nawiązanie do sojuszu w tej sytuacji nie jest całkowicie bezpodstawne, albowiem wraz z momentem finalizacji porozumienia Japonia uzyska możliwość rozmieszczania sił zbrojnych i transportu sprzętu wojskowego, a także dostęp do baz wojskowych na terytorium Filipin. Takimi samymi przywilejami cieszą się już Stany Zjednoczone oraz Australia na mocy umowy regulującej pobyt żołnierzy (Visiting Forces Agreement, VFA). Analogiczne uprawnienia w dostępie do terytorium Japonii otrzymają również filipińskie siły zbrojne. Wejście w życie postanowień RAA przyczyni się zatem do zwiększenia możliwości, jeżeli chodzi o organizację wspólnych ćwiczeń wojskowych i patroli, a także pozwoli na wzmocnienie interoperacyjności sił zbrojnych obu państw. Będzie to stanowiło doskonałe uzupełnienie zestawienia zadań z zakresu pomocy humanitarnej i przeciwdziałania skutkom katastrof naturalnych, które zostało uzgodnione w lutym 2023 r. Przy okazji warto zaznaczyć, że do tej pory japoński rząd zawarł porozumienia RAA tylko z Australią i Wielką Brytanią, a więc Filipiny dołączyły jako pierwsze państwo członkowskie ASEAN do bardzo wąskiej grupy partnerów podzielających podobne poglądy, jeżeli chodzi o architekturę bezpieczeństwa w regionie Indo-Pacyfiku.

Niepodważalnie motywem przewodnim dwudniowego pobytu premiera Japonii na Filipinach było szeroko rozumiane bezpieczeństwo. Oprócz wspomnianego wcześniej porozumienia na szczególną uwagę zasługuje wskazanie Filipin jako pierwszego beneficjenta japońskiego programu oficjalnej pomocy w obszarze bezpieczeństwa (official security assistance, OSA), który został ogłoszony w grudniu 2022 r., natomiast do jego uruchomienia dla pierwszej grupy państw (Filipiny, Malezja, Fidzi, Bangladesz) doszło w kwietniu bieżącego roku. W ramach OSA przyznano grant o wartości niemal 4 mln USD na zakup systemu radarowego do monitorowania wybrzeża, a także dodatkowe wsparcie

finansowe w wysokości 6 mln USD na rzecz wzmocnienia bezpieczeństwa morskiego i łagodzenia skutków katastrof naturalnych w autonomicznym regionie Bangsamoro na wyspie Mindanao. Wkład Japonii w rozszerzanie zdolności Filipin w obrębie świadomości w domenie morskiej jest szczególnie istotny ze względu na rosnącą aktywność chińskiej floty na spornych obszarach Morza Południowochińskiego.

Oprócz tematów związanych z bezpieczeństwem poruszono również zagadnienia współpracy w innych obszarach. Przedstawiciele obu stron podpisali między innymi protokoły ustaleń przewidujące zacieśnienie współpracy w sektorach turystyki oraz górnictwa. Wszystko wskazuje na to, że ekonomiczny wymiar stosunków bilateralnych będzie przedmiotem dodatkowych dyskusji podczas specjalnego szczytu Japonia-ASEAN z okazji 50. rocznicy nawiązania stosunków, który odbędzie się w grudniu. Kishida Fumio osobiście zaprosił Ferdinanda Marcosa Jr. do udziału w tym wydarzeniu, na marginesie którego z pewnością dojdzie do kolejnego spotkania liderów. Nie zmienia to jednak faktu, że Japonia od lat jest jednym z głównych partnerów gospodarczych Filipin, zarówno jeżeli chodzi o inwestycje jak i o rynek dla filipińskich towarów. Co więcej Filipiny otrzymały w roku fiskalnym 2022-2023 niemal 4 mld USD za pośrednictwem oficjalnej pomocy rozwojowej oraz prywatnych inwestycji. Nie bez znaczenia pozostaje również japońskie wsparcie technologiczne oraz infrastrukturalne. Japonia - obok Korei Południowej oraz Indii - jest wymieniana jako potencjalny partner, który miałby zastąpić Chiny w realizacji trzech projektów kolejowych (Subic-Clark Railway Project, Philippine National Railways South Long-Haul Project, odcinek trasy Davao-Digos w ramach Mindanao Railway Project) o łącznej wartości 4,95 mld USD. Inwestycje miały być początkowo przeprowadzone pod parasolem inicjatywy Pasa i Szlaku, ale brak konsensusu w negocjacjach nad warunkami kredytowymi doprowadził ostatecznie do rezygnacji rządu w Manili z rozmów z Pekinem na ten temat. Decyzję należy uznać za silny cios w sztandarowy projekt przewodniczącego Xi Jinpinga, tym bardziej, że prezydent Marcos Jr. nie wziął udziału w trzecim Forum Pasa i Szlaku, podczas gdy jego poprzednik uczestniczył zarówno w pierwszej jak i drugiej odsłonie tego wydarzenia. Zdystansowanie się Filipin od inicjatywy Pasa i Szlaku prowadzi do powstania próżni, która może zostać wypełniona przez innych regionalnych graczy. Udział Japonii w tych projektach jest bardzo prawdopodobny z uwagi na korzystne warunki kredytowe, a także dotychczasowe doświadczenia we współpracy nad rozwojem infrastrukturalnym Filipin. Japonia jest jednym z głównych podmiotów finansujących filipiński transport publicznych czego przykładem jest przeznaczenie 6,5 mld USD na budowę pierwszej w kraju linii metra, której otwarcie zaplanowano na 2029 r. Bez wątplenia zwiększenie udziału Japonii w modernizacji filipińskiej

infrastruktury przyczyniłoby się do dodatkowego utrwalenia relacji co pozwoliłoby na dalszy rozwój współpracy w sektorze bezpieczeństwa.

II. STOSUNKI BILATERALNE CHIN Z PAŃSTWAMI ASEAN

2 listopada: Filipiny oskarżyły Chiny o nielegalne wtargnięcie na wody wokół płycizny Scarborough na Morzu Południowochińskim. Filipińskie ministerstwo spraw zagranicznych wydało oficjalne oświadczenie, w którym zarzuciło jednostkom chińskiej marynarki wojennej nielegalne wpłynięcie na wody w pobliżu płycizny Scarborough. Obiekt jest przedmiotem sporu pomiędzy Chinami i Filipinami, mimo tego, że znajduje się w obrębie wyłącznej strefy ekonomicznej Filipin. Chiny przejęły *de facto* kontrolę nad płycizną w 2012 r. i regularnie ograniczają filipińskim rybakom dostęp do łowisk w tym obszarze.

2 listopada: birmańska junta utraciła kontrolę nad miastem w pobliżu granicy z Chinami. Rzecznik birmańskich sił zbrojnych Zaw Min Tun poinformował o utracie kontroli nad miastem Chinshwehaw, położonym na północy stanu Shan, sąsiadującego z chińską prowincją Yunan. W ciągu sześciu dni doszło do dziesięciu starć wojska z ze zbrojnymi ugrupowaniami, takimi jak Armia Wyzwolenia Narodowego Ta'ang, Armia Arakanu i Armia Sojuszu Narodowo-Demokratycznego Birmy, którym udało się przejąć szereg posterunków o kluczowym znaczeniu strategicznym. Stan Shan jest ważny dla chińskiego rządu z uwagi na plany związane z realizacją połączeń kolejowych, przechodzących przez obszary, na których toczą się walki. Rzecznik chińskiego ministerstwa spraw zagranicznych Wang Wenbin wezwał wszystkie strony konfliktu do natychmiastowego zaprzestania walk.

6 listopada: Chiny wezwały birmański rząd do współpracy na rzecz stabilizacji sytuacji na obszarach przygranicznych między państwami. Przedstawiciel chińskiego ministerstwa spraw zagranicznych Nong Rong w trakcie swojej wizyty w Birmie w dniach 3-5 listopada zaapelował do wojskowego rządu o zacieśnienie współpracy dwustronnej na rzecz stabilizacji sytuacji wewnętrznej w kraju, zwłaszcza w stanie Shan graniczącym z chińską prowincją Yunnan. Według ostatnich doniesień jeden z obywateli Chin został zabity, a kilku innych zostało rannych w wyniku ostrzału przeprowadzonego przez birmańską juntę. W ramach swojego pobytu w Birmie, Nong Rong odwiedził również rurociąg gazu ziemnego o długości 793 km, będący strategicznym projektem energetycznym inicjatywy Pasa i Szlaku.

8 listopada: Chiny i Brunei podpisały umowę dotyczącą uruchomienia drugiej fazy projektu petrochemicznego. Spółka zależna Hengyi Industries, składająca się z Zhejiang Hengyi Group oraz Damai Holdings, będąca własnością funduszu rządu Brunei Strategic Development Capital Fund podpisała porozumienia w sprawie rozpoczęcia prac nad drugą fazą rozwoju projektu Pulau Muara Besar. Pierwszy etap inwestycji został zakończony w listopadzie 2019 r., natomiast drugi etap zwiększy moce produkcyjne rafinerii o dodatkowe 2 mln ton ropy rocznie. Działanie Hengyi Industries przyczyniło się do wzmocnienia bezpieczeństwa energetycznego Brunei, a także odpowiada za dodatkowe do krajowego PKB wpływy w wysokości 3,3 mld USD do do 2022 r.

8 listopada: przedsiębiorstwa z Chin i Malezji nawiązały współpracę z zakresu transgranicznych płatności elektronicznych. Malezyjska firma Payments Network Malaysia Sdn Bhd (PayNet) podjęła współpracę z fintechowym oddziałem chińskiego giganta technologicznego Alibaba – Ant Group, umożliwiającą płatności bezgotówkowe w ponad 1,8 mln punktów sprzedaży w całej Malezji za pośrednictwem kodu QR DuitNow obsługiwanych przez PayNet. Użytkownicy będą musieli posiadać jeden z ośmiu portfeli w ramach aplikacji Alipay: Alipay (Chiny kontynentalne), AlipayHK (Hongkong), HelloMoney by AUB (Filipiny), Hipay (Mongolia), MPay (Makau), Naver Pay (Japonia), Toss Pay (Korea Południowa) i TrueMoney (Tajlandia). Zgodnie ze wspólnym oświadczeniem prowadzone są prace nad stopniowym rozszerzaniem oferty dla partnerów Alipay+ w Malezji. Z kolei w 2024 r. rozpoczną się działania zorientowane na umożliwieniu użytkownikom DuitNow QR wykonywania płatności u sprzedawców posługujących się Alipay+.

8 listopada: chiński producent samochodów Changan zainaugurował budowę swojej pierwszej fabryki w Tajlandii. Jeden z wiodących chińskich producentów samochodów rozpoczął budowę fabryki na obszarze 600 akrów w specjalnej strefie wschodniego korytarza ekonomicznego (Eastern Economic Corridor Special Zone) w prowincji Rayong. Pierwsza faza projektu ma być ukończona w 2025 r. co pozwoli na roczną produkcję 100 tys. samochodów. Włącznie z drugą fazą inwestycja jest wyceniana na 563 mln USD. Zakończenie drugiego etapu inwestycyjnego zwiększy moc produkcyjną do 200 tys. samochodów rocznie.

9 listopada: wiceprezydent Chin złożył wizytę w Malezji. Han Zheng podczas swojej wizyty w Malezji spotkał się z sułtanem Abdullahem Sultanem Ahmadem Shahem, a także premierem Anwarem Ibrahimem. Przedstawiciele obu państw omówili szczegóły związane ze współpracą dwustronną, a także zacieśnieniem relacji w ramach przygotowań do obchodów 50. rocznicy nawiązania stosunków dyplomatycznych, przypadającą na 2024 r. Wiceprezydent Chin zadeklarował

chęć wzmocnienia współpracy w takich obszarach jak gospodarka i handel, kultura, turystyka, edukacja, nauka i technologia.

10 listopada: Filipiny złożyły dyplomatyczny protest przeciwko Chinom, które kolejny raz próbowały zapobiec misji zaopatrzeniowej dla posterunku na płyciźnie Second Thomas. Jednostki chińskiej straży przybrzeżnej oraz milicji morskiej blokowały dostęp do posterunku oraz wykonywały niebezpieczne manewry w pobliżu posterunku na wraku statku BRP Sierra Madre. Według doniesień strony filipińskiej jedna z jednostek chińskiej straży przybrzeżnej o numerze 5203 użyła armatki wodnej przeciwko statkowi zaopatrzeniowemu. Do tego rodzaju incydentu doszło również w sierpniu ubiegłego roku. Mimo chińskich wysiłków misja zaopatrzeniowa zakończyła się ostatecznie sukcesem, co nie zmienia faktu, że założono kolejny protest dyplomatyczny w sprawie działań chińskiej floty na spornym obszarze Morza Południowochińskiego.

13 listopada: Chiny przeprowadziły wspólne manewry wojskowe z pięcioma państwami członkowskimi ASEAN. W ćwiczeniach Aman Youji (Peace and Friendship) organizowanych przez Chiny i Malesję od 2014 r. oprócz sił zbrojnych Tajlandii po raz pierwszy wzięły również udział wojska z Kambodży, Laosu oraz Wietnamu. Głównym celem piątej edycji manewrów po raz pierwszy przeprowadzonych w Chinach (gospodarzem poprzednich edycji była Malesja) w prowincji Guangdong było zacieśnienie współpracy z zakresu bezpieczeństwa morskiego oraz operacji antyterrorystycznych.

14 listopada: premier Tajlandii zaprzeczył planom rozmieszczenia patroli chińskiej policji w pobliżu popularnych atrakcji turystycznych. Doniesienia o rozmowach rządu z chińską ambasadą na temat chińskich patroli policji w najpopularniejszych miejscowościach turystycznych w kraju spotkały się z bardzo silnym sprzeciwem społecznym w Tajlandii. Według rządu program miał zwiększyć poczucie bezpieczeństwa turystów z Chin, co miało się przełożyć na wzrost liczby turystów z tego kraju. Powoływano się między innymi na sukces podobnej inicjatywy wdrożonej we Włoszech. Informacja spotkała się z falą krytyki w Internecie, gdzie wyrażono obawy, iż tajne posterunki chińskiej policji w kraju będą wykorzystywane do operacji przeciwko chińskim decydentom. Swoją sceptycyzm wyrazili także przedstawiciele tajskiej policji, których zdaniem działania chińskiej policji na terytorium Tajlandii jest sprzeczne z prawem regulującym krajowe bezpieczeństwo. Ostatecznie premier Srettha Thavisin jednoznacznie wykluczył możliwość wspólnych patroli tajskiej i chińskiej policji w Tajlandii. Poinformował, że rozmowy dotyczyły jedynie możliwości współpracy dwustronnej z zakresu wymiany informacji dotyczących działalności grup przestępczych na terytorium kraju.

16 listopada: premier Kambodży zainaugurował nowe lotnisko zbudowane dzięki wsparciu finansowemu ze strony Chin. Lotnisko oddalono o około 40 km od kompleksu świątynnego Angkor Wat o wartości 1,1 mld USD zostało zbudowane w ramach inicjatywy Pasa i Szlaku, a jego głównym celem ma być pobudzenie sektora turystycznego w kraju. Swoją działalność komercyjną lotnisko rozpoczęło w październiku bieżącego roku i docelowo ma obsługiwać 12 mln pasażerów rocznie. W uroczystej ceremonii otwarcia wziął również udział gubernator chińskiej prowincji Yunnan Wang Yubo.

16 listopada: ministerstwo spraw zagranicznych Filipin wezwało Chiny do usunięcia wszystkich nielegalnych obiektów oraz zaprzestania działań rekultywacyjnych na Morzu Południowochińskim w obrębie wyłącznej strefy ekonomicznej Filipin. Ministerstwo spraw zagranicznych wydało oświadczenie, w którym odrzuciło wezwanie strony chińskiej do powiadamiania Pekinu o kolejnych próbach realizacji misji zaopatrzeniowych dla posterunku na pokładzie statku BRP Sierra Madre w pobliżu płycizny Second Thomas. Rząd w Manili podkreślił, iż misje zaopatrzeniowe realizowane w obrębie wyłącznej strefie ekonomicznej Filipin są zgodne z prawem międzynarodowym, dlatego nie muszą o nich informować chińskiego rządu. Ponadto Filipiny wezwały do usunięcia przez stronę chińską nielegalnych zabudowań (między innymi z rafy Mischief), wstrzymania budowy/rozbudowy sztucznych wysp oraz wzięcia odpowiedzialności za szkody (przede wszystkim dla środowiska naturalnego) spowodowane tymi działaniami niezgodnymi z prawem międzynarodowym.

17 listopada: według amerykańskiego ośrodka badawczego Wietnam powiększył obszar sztucznych wysp na spornym obszarze Morza Południowochińskiego. Według raportu opracowanego przez Centrum Studiów Strategicznych i Międzynarodowych (Centre for Strategic and International Studies, CSIS) na podstawie zdjęć satelitarnych wynika, że od końca grudnia 2022 r. Wietnam pozyskał dodatkowe 134 ha ziemi w archipelagu Spratly. Największe postępy odnotowano w przypadku rafy Barque Canada (Barque Canada Reef), której powierzchnia w ciągu ostatniego roku została zwiększona o 85 ha. Dodatkowo w październiku Wietnam rozpoczął nowe prace rekultywacyjne w pobliżu raf South (South Reef) oraz Central (Central Reef).

18 listopada: prezydent Filipin spotkał się z przewodniczącym Xi Jinpingiem na marginesie szczytu APEC w San Francisco. Ferdinand Marcos Jr. poinformował podczas konferencji prasowej, że rozmowa z liderem Chin dotyczyła mechanizmów pozwalających na deeskalację napięć na Morzu Południowochińskim oraz przywrócenie filipińskim rybakom dostępu do łowisk na spornych obszarach w obrębie wyłącznej strefy ekonomicznej Filipin. Prezydent Marcos wyraził również swoje zaniepokojenie ostatnimi incydentami, które doprowadziły do kolizji statków obu państw. Obaj liderzy zgodzili się

jednak, że spory na Morzu Południowochińskim nie powinny definiować relacji dwustronnych między państwami.

20 listopada: w związku z powolnymi postępami negocjacji nad Kodeksem Postępowania z Chinami, Filipiny zwróciły się do Malesji i Wietnamu z propozycją rozpoczęcia rozmów nad własną wersją dokumentu. Prezydent Ferdinand Marcos Jr. podczas swojego wystąpienia na Hawajach poinformował o zwróceniu się do Malesji i Wietnamu z propozycją negocjacji własnej wersji Kodeksu Postępowania, ale nie wykluczył udziału w rozmowach również innych państw azjatyckich. Na doniesienia o inicjatywie Filipin zareagowała rzeczniczka chińskiego ministerstwa spraw zagranicznych, która podważyła wszelkie działania odbiegające od postanowień zawartych w Deklaracji o postępowaniu stron na Morzu Południowochińskim.

21 listopada: w ciągu niespełna trzech miesięcy Birma przekazała Chinom ponad 30 tys. podejrzanych o oszustwa telekomunikacyjne. Odkąd organy ścigania z obu państw rozpoczęły we wrześniu bieżącego roku współpracę z zakresu walki z przestępstwami internetowymi, birmański rząd przekazał Chinom około 31 tys. podejrzanych o popełnienia tego rodzaju przestępstw. Według informacji podawanych przez chińskie media państwowe codziennie ponad 100 tys. osób bierze udział w różnego rodzaju oszustwach internetowych i telekomunikacyjnych, przy czym co najmniej 1000 ośrodków przestępczych znajduje się na terytorium Birmy.

21 listopada: Chiny i Kambodża zacieśniają współpracę w obszarze finansów. Ludowy Bank Chin (The People's Bank of China, PBOC) podpisał z Narodowym Bankiem Kambodży (National Bank of Cambodia) dwa protokoły ustaleń o wzmocnieniu współpracy. Pierwsze dotyczy rozliczeń w chińskiej walucie w Kambodży, natomiast drugie poświęcone zostało współpracy z zakresu innowacji finansowych oraz systemów płatności.

22 listopada: Chiny wysłały swoje siły zbrojne do obserwacji działań realizowanych przez Filipiny i Stany Zjednoczone w ramach serii wspólnych patroli. Załoga amerykańskiego samolotu zwiadowczego P8-A Poseidon biorącego udział we wspólnym patrolu wykryła obecność chińskiego samolotu Shaanxi Y-9 oraz okrętu marynarki wojennej Jiangkai-II w obrębie wyłącznej strefy ekonomicznej Filipin na Morzu Południowochińskim. Choć nie doszło do bezpośredniej konfrontacji, to w pewnym momencie chińska jednostka płynęła zaledwie 5 mil morskich od amerykańskiego statku USS Giffords, biorącego udział w patrolu morskim.

24 listopada: chiński ambasador spotkał się z przedstawicielami junty w sprawie sytuacji na obszarze przygranicznym między państwami. Chiński ambasador Chen Hai spotkał się w Naypyidaw z ministrem spraw zagranicznych

Birmy Thanem Swe i urzędnikami wojskowymi. Według birmańskich mediów podczas rozmów poruszono zagadnienia dotyczące wspólnych projektów infrastrukturalnych oraz działań na rzecz stabilizacji sytuacji wewnętrznej w Birmie.

26 listopada: Chiny zamierzają zacieśnić współpracę handlową z Wietnamem. Podczas spotkania z premierem Wietnamu Pham Minh Chinhem w Ho Chi Minh, chiński minister do spraw handlu Wang Wentao zapowiedział pogłębienie współpracy handlowej z Wietnamem, zwłaszcza w sektorach związanych z gospodarką cyfrową, ekologicznych technologii oraz elektronicznego handlu transgranicznego.

27 listopada: Malezja zezwoli obywatelom Chin i Indii na bezwizowy wjazd do kraju. Premier Anwar Ibrahim poinformował, że w celu pobudzenia gospodarki Malezji, zwłaszcza w sektorze turystyki, wraz z początkiem grudnia obywatele Chin oraz Indii będą mieli możliwość 30-dniowego bezwizowego wjazdu do kraju. O podobnych ułatwieniach poinformował chiński rząd 24 listopada, zezwalając od grudnia bieżącego roku do listopada 2024 r. na 15-dniowy bezwizowy wjazd do Chin obywatelom Malezji oraz pięciu państw europejskich (Francja, Niemcy, Włochy, Holandia, Hiszpania).

28 listopada: trzy okręty chińskiej marynarki wojennej przyplłynęły do Birmy w celu realizacji wspólnych ćwiczeń. Trzy statki (niszczyciel, fregata i statek zaopatrzeniowy) z załogą składającą się z 700 osób zawinęły do portu w Thilawa, gdzie rozpoczęły się ćwiczenia z zakresu bezpieczeństwa morskiego, w ramach których wykorzystano ostrą amunicję.

KOMENTARZ

W listopadzie Chiny przeprowadziły dziesięciodniowe manewry wojskowe z pięcioma państwami Azji Południowo-Wschodniej (Kambodża, Laos, Malezja, Tajlandia, Wietnam) Peace and Friendship 2023, które stanowią zwieńczenie bardzo aktywnego roku pod względem zaangażowania w multilateralne inicjatywy w obszarze bezpieczeństwa. Od lutego do września bieżącego roku trzy formacje chińskich sił zbrojnych oraz chińska straż przybrzeżna wzięły udział w łącznie 11 regionalnych przedsięwzięciach o charakterze obronnym. Na tej podstawie można stwierdzić, że rząd w Pekinie rozwija nowy trend w swojej regionalnej dyplomacji z zakresu bezpieczeństwa.

Peace and Friendship 2023 były piątą edycją ćwiczeń, które zostały zainicjowane przez Chiny i Malezję w 2014 r., początkowo w formie ćwiczeń symulacyjnych. W kolejnych latach rozpoczęto manewry terenowe, stąd w 2015 r. odbyły się morskie ćwiczenia w Cieśninie Malakka, a rok później szkolenia z zakresu działań militarnych w dżungli. W 2018 r. doszło do przekształcenia inicjatywy w ćwiczenia wielostronne za sprawą udziału niewielkiej grupy żołnierzy z Tajlandii, którzy uczestniczyli w morskich manewrach u wybrzeży Malezji. Piąta edycja ćwiczeń zaplanowanych na 2020 r. ostatecznie nie doszła do skutku z uwagi na wybuch pandemii koronawirusa.

Choć listopadowe ćwiczenia nie były największe pod względem liczby zaangażowanych państw z regionu Azji Południowo-Wschodniej – ten tytuł należy do morskich ćwiczeń ASEAN-Chiny (ACMEX) z października 2018 r. – to należy podkreślić, że tegoroczna inicjatywa Peace and Friendship zgromadziła rekordową liczbę personelu wojskowego. Według chińskiego ministerstwa obrony w manewrach wzięło udział 3000 żołnierzy. Podczas gdy z każdego z państw regionu zaangażowało się 100-150 żołnierzy, ponad 80% uczestników stanowił personel chińskich sił zbrojnych. Ćwiczenia składały się zarówno z komponentu lądowego jak i morskiego, a główna faza wydarzenia została zorganizowana w prowincji Guangdong. Co interesujące jedynymi państwami, które zaangażowały się operacje morskie były Malezja i Wietnam, czyli strony sporu na Morzu Południowochińskim. Wietnam wysłał fregatę typu Gephard HQ-016 Quang Trung, natomiast Malezja statek patrolowy typu Kedah KD Selangor. Marynarki wojenne obu państw brały w przeszłości udział we wspólnych ćwiczeniach z chińską marynarką wojenną, zarówno w formule bilateralnej jak i multilateralnej, ale tym razem po raz pierwszy zaangażowały się inicjatywę wielostronną, której Chiny były gospodarzem. Ponadto w prowincji Guangdong znajduje się kwatera główna Południowej Floty chińskiej marynarki wojennej (PLAN South Sea Fleet), odpowiedzialnej za kwestie związane z jurysdykcją na Morzu Południowochińskim.

Wszystko wskazuje na to, że Chiny podążają w ślad za Stanami Zjednoczonymi, które rozszerzają swoją współpracę z zakresu bezpieczeństwa z państwami regionu, przekształcając inicjatywy dwustronne w wydarzenia wielostronne (co widać na przykładzie takich manewrów jak Cobra Gold czy Balikatan). Mimo tego, że Peace and Friendship 2023 – podobnie jak wiele innych chińskich inicjatyw tego rodzaju – skupiało się na rozwijaniu współpracy z zakresu nietradycyjnych zagrożeń, takich jak walka z przestępczością transgraniczną, piractwo oraz przeciwdziałanie skutkom katastrof naturalnych, to można się spodziewać, iż w nadchodzących latach rząd w Pekinie nie tylko będzie zwiększał częstotliwość wspólnych manewrów, ale jednocześnie będzie rozszerzał je o nowe państwa. Jedną z głównych przeszkód stojących na drodze do zwiększenia liczby państw biorących udział we wspólnych ćwiczeniach jest brak zaufania do Chin. Między

innymi dlatego program tego rodzaju chińskich inicjatyw skupia się na obszarach, które nie budzą wielu kontrowersji i są istotne dla budowy poczucia bezpieczeństwa oraz zaufania. Niemniej jednak ekspansjonistyczne i przymusowe działania Chin na Morzu Południowochińskim mogą skutecznie uniemożliwić rozwój współpracy na takie państwa regionu jak chociażby Filipiny, które nie zaangażowały się w Peace and Friendship 2023.

III. RYWALIZACJA CHINY-USA W ASEAN

1 listopada: Stany Zjednoczone, Kanada i Wielka Brytania nałożyły nowe sankcje na osoby i przedsiębiorstwa wspierające birmańską juntę. Sankcjami zostały objęte osoby (w tym przedstawiciele rządu) oraz firmy zaangażowane w pomoc wojskowego rządu Birmy. Spośród firm wskazano między innymi Myanma Oil and Gas Enterprise, będącą źródłem największych wpływów finansowych birmańskiej junty. Dodatkowo sekretarz stanu USA Antony Blinken wezwał społeczność międzynarodową do przedsięwzięcia wymiernych środków w celu powstrzymania przepływu broni, paliwa lotniczego i dochodów do Birmy. Departament Skarbu USA nałożył dodatkowe sankcje na pięć osób i trzy przedsiębiorstwa, Wielka Brytania ogłosiła sankcje wobec pięciu osób oraz jednego podmiotu zaangażowanego w świadczenie usług finansowych na rzecz reżimu, natomiast Kanada objęła sankcjami łącznie 95 osób i 63 podmioty.

3 listopada: amerykańska marynarka wojenna przeprowadziła misję swobody żeglugi na Morzu Południowochińskim. Niszczyciel USS Dewey (DDG 105) przeprowadził misję swobody żeglugi w pobliżu archipelagu Spratly. Była to trzecia tego rodzaju misja na Morzu Południowochińskim w 2023 r. Dwie poprzednie były przeprowadzone przez jednostkę USS Milius w pobliżu archipelagu Paracel oraz rafy Mischief.

7 listopada: Malezja nie uzna jednostronnych sankcji na ugrupowania wspierające Palestyńczyków. W odpowiedzi na amerykańską propozycję nałożenia sankcji na międzynarodowe grupy finansujące działalność Hamasu (Hamas International Financing Prevention Act), która została już zaakceptowana przez Izbę Reprezentantów, premier Anwar Ibrahim stwierdził, że wszelkie jednostronne sankcje nie zostaną uznane. Dodał jednocześnie, że sankcje mogłyby uderzyć w Malezję, jeżeli udałoby się udowodnić przekazywanie bezpośredniego wsparcia materialnego Hamasowi lub Palestyńskiemu Islamskiemu Dżihadowi. Malezyjski rząd zapowiedział również monitorowanie dalszego rozwoju prac nad potencjalnymi sankcjami.

9 listopada: Filipiny i Stany Zjednoczone przeprowadziły ćwiczenia wojskowe Kamandag. W ramach manewrów przeprowadzono operacje polegające na obronie wybrzeża w prowincji Palawan, ale również inne ćwiczenia zorientowane na wzmocnieniu interoperacyjności pomiędzy siłami zbrojnymi obu państw. W inicjatywie wzięło łącznie udział 2749 żołnierzy, w tym 1732 z Filipin, 902 z USA, ale byli również obecni przedstawiciele sił zbrojnych z innych państw: 57 z Korei Południowej, 50 z Japonii i 8 z Wielkiej Brytanii.

11 listopada: Filipiny po raz pierwszy wzięły udział w roli obserwatora w organizowanych przez Japonię ćwiczeniach Annualex. W operacjach realizowanych w ramach manewrów Annualex wzięły udział siły zbrojne Stanów Zjednoczonych, Australii i Kanady. Filipiny pierwszy raz wysłały swoich obserwatorów, co może zwiastować udział wojskowy w kolejnej odsłonie tej inicjatywy. W tegorocznej edycji uczestniczyło łącznie 30 statków oraz 40 samolotów z czterech państw.

13 listopada: Stany Zjednoczone i Indonezja podniosły rangę stosunków dwustronnych do kompleksowego partnerstwa strategicznego. Podczas spotkania prezydentów Joe Bidena oraz Joko Widodo w Białym Domu została podjęta decyzja o poniesieniu rangi stosunków między państwami do kompleksowego partnerstwa strategicznego (comprehensive strategic partnership), co ma doprowadzić do zacieśnienia współpracy z zakresu klimatu i energetyki, a także gospodarki cyfrowej oraz obronności. Jest to kolejny krok w kierunku zacieśnienia stosunków bilateralnych, po tym jak w 2010 r. zawarto kompleksowe partnerstwo, a następnie w 2015 r. strategiczne partnerstwo. Przedstawiciele obu państw zainicjowali również pierwszą fazę rozmów na temat porozumienia w sprawie kluczowych zasobów naturalnych, przede wszystkim minerałów. Indonezja posiada największe na świecie zasoby niklu, który jest jednym z głównych materiałów wykorzystywanych przy produkcji samochodów elektrycznych. Liderzy podnieśli także kwestie związane z konfliktami w Birmie oraz w Strefie Gazy. Joko Widodo zaapelował o zwiększenie amerykańskiej presji na Izrael na rzecz wstrzymania ognia oraz większego wsparcia humanitarnego.

12 listopada: Stany Zjednoczone oraz inni sojusznicy wyrazili poparcie dla Filipin w obliczu asertywnych działań Chin na Morzu Południowochińskim. Rzecznik Departamentu Stanu USA Matthew Miller określił wrogie działania chińskiej straży przybrzeżnej polegające na użyciu armatki wodnej wobec filipińskich statków realizujących misję zaopatrzeniową jako niezgodne z prawem międzynarodowym. Jednocześnie podkreślił, iż Stany Zjednoczone solidaryzują się z Filipinami w obliczu rosnącej częstotliwości chińskich działań przymusowych na Morzu Południowochińskim oraz wypełnią swoje traktatowe zobowiązania w przypadku zbrojnego ataku. Głos w sprawie zabrał również ambasador Unii Europejskiej na Filipinach Luc Véron, który zapewnił rząd w

Manili o pełnym poparciu ze strony UE. W podobnym tonie zajęli również stanowisko ambasadorzy Niemiec oraz Nowej Zelandii.

14 listopada: podczas wizyty w Stanach Zjednoczonych premier Tajlandii zaprezentował projekt lądowego pomostu omijającego Cieśninę Malakka przez przesmyk Kra. Srettha Thavasin przedstawił amerykańskiemu inwestorem projekt budowy lądowego pomostu przez przesmyk kra o szerokości 60 km, który skróciłby czas transportu morskiego towarów o cztery dni i zmniejszył koszty o 15%. Całe przedsięwzięcie zakładające budowę dwóch portów morskich w Ranong nad Morzem Andamańskim oraz w Zatoce Tajlandzkiej, a także połączenie kolejowe oraz rurociąg łączący oba porty zostało wstępnie wycenione na 1 bilion bahtów (około 28,3 mld USD).

15 listopada: minister obrony Filipin spotkał się z amerykańskim sekretarzem obrony w Dżakarcie na marginesie ministerialnego szczytu ministrów obrony w formule ASEAN Plus. Przedstawiciele obu państw zobowiązali się do szybkiego zawarcia nowych ram dotyczących wymiany informacji wywiadowczych (General Security of Military Information Agreement, GSOMIA), umożliwiających szybszą wymianę wyrafinowanych danych wywiadu wojskowego. Zawarcie nowego porozumienia podniesie filipińskie zdolności z zakresu świadomości w domenie morskiej, co będzie miało kluczowe znaczenie dla monitorowania ruchu chińskich statków w obrębie wyłącznej strefy ekonomicznej Filipin na spornych obszarach Morza Południowochińskiego.

15 listopada: sekretarz obrony USA wziął udział w nieformalnym spotkaniu ministrów obrony ASEAN-USA w Indonezji. Lloyd J. Austin III spotkał się z przedstawicielami państw członkowskich ASEAN, z którymi omówił zagadnienia związane ze wzmocnieniem instytucjonalnych możliwości obronnych ASEAN oraz zacieśnieniem współpracy ASEAN-USA poprzez realizację wspólnych ćwiczeń. Sekretarz Austin wziął również udział w bezpośrednich spotkaniach dwustronnych na marginesie ministerialnego szczytu ASEAN Plus z ministrami obrony Filipin, Indonezji, Wietnamu oraz Tajlandii. Warto zaznaczyć, że w ramach spotkania z ministrem obrony Indonezji podpisano umowę o współpracy z zakresu obrony (Defense Cooperation Arrangement, DCA), stanowiącej jeden z filarów stosunków bilateralnych, których ranga została ostatnio podniesiona do kompleksowego partnerstwa strategicznego.

16 listopada: Stany Zjednoczone i Filipiny podpisały porozumienie z zakresu współpracy w obszarze energetyki jądrowej. Przedstawiciele obu państw podpisali na marginesie szczytu APEC w San Francisco przełomowe porozumienie - tzw. umowa 123 (123 Agreement) - umożliwiające Stanom Zjednoczonym eksport technologii i materiałów nuklearnych na Filipiny. Zwieńczenie negocjacji w tej sprawie, które toczyły się od listopada ubiegłego roku, pozwoli Filipinom na wykorzystanie energetyki jądrowej jako

alternatywnego źródła energii, co z kolei ułatwi realizację celów klimatycznych. Wciąż jednak do realizacji transakcji dotyczących sprzętu i materiałów nuklearnych będzie wymagana zgoda amerykańskiego kongresu.

20 listopada: Ferdinand Marcos Jr. jako pierwszy w historii prezydent Filipin odwiedził Dowództwo Indo-Pacyfiku USA na Hawajach. W ramach swojej podróży do Stanów Zjednoczonych, gdzie wziął udział w szczycie APEC, prezydent Filipin odwiedził również Dowództwo Indo-Pacyfiku USA. Prezydent Marcos spotkał się z admirałem Johnem Aquilino, z którym omówił dwustronną współpracę między państwami z zakresu bezpieczeństwa.

21 listopada: siły zbrojne Stanów Zjednoczonych oraz Filipin przeprowadziły wspólne patrole na Morzu Południowochińskim. W ciągu trzech dni przeprowadzone zostały zarówno patrole morskie jak i powietrzne na obszarze Morza Południowochińskiego w obrębie wyłącznej strefy ekonomicznej Filipin, mające na celu wzmocnienie bezpieczeństwa regionalnego oraz konsolidację partnerstwa obu państw poprzez rozwój interoperacyjności pomiędzy siłami zbrojnymi. Po stronie Filipin w inicjatywie wzięły udział trzy statki marynarki wojennej, dwa lekkie myśliwce FA-50 oraz lekki samolot bojowy A-29B Super Tucano, natomiast po stronie amerykańskiej przybrzeżny statek bojowy oraz samolot zwiadowczy P8-A Poseidon. Oprócz realnych działań o charakterze militarny warto również zwrócić uwagę na subtelny zmianę w narracji, albowiem termin „wspólnego żeglowania (joint sail)” został zastąpiony określeniem „wspólnego patrolu (joint patrol)”, co jest bardziej stanowczym i bezpośrednim sformułowaniem, które można odczytywać jako dodatkowy sygnał dla rządu w Pekinie, który na przestrzeni ostatnich miesięcy zintensyfikował swoje przymusowe operacje wymierzone w Filipiny na Morzu Południowochińskim.

25 listopada: Stany Zjednoczone przeprowadziły kolejną misję swobody żeglugi (FONOP) na Morzu Południowochińskim. Amerykański statek USS Hopper (DDG 70) przeprowadził misję swobody żeglugi w pobliżu archipelagu Paracele. Była to druga misja FONOP na Morzu Południowochińskim w listopadzie bieżącego roku i czwarta w 2023 r. Archipelag Paracele jest przedmiotem sporu pomiędzy Chinami, Wietnamem oraz Tajwanem.

KOMENTARZ

Informacja o rozpoczęciu przez Filipiny i Japonię negocjacji w sprawie umowy o wzajemnym dostępie (Reciprocal Access Agreement, RAA)

sprawia, że coraz bardziej uzasadnione stają się pytania odnośnie perspektywy konsolidacji lub pewnego rodzaju formalizacji współpracy trójstronnej pomiędzy Filipinami, Japonią oraz Stanami Zjednoczonymi. Większy dostęp japońskich sił zbrojnych do terytorium Filipin na podobnych warunkach jakimi już dysponuje amerykańskie wojsko na mocy Visiting Forces Agreement (VFA) otwiera przed tymi państwami zupełnie nowe możliwości w obszarze wspólnych szkoleń i manewrów, zorientowanych na podnoszeniu umiejętności z zakresu interoperacyjności. Zwłaszcza, że wszystkie trzy państwa nie tylko deklarują chęć dążenia w tym kierunku, ale podjęły już bardzo konkretne kroki w tym celu.

W tym kontekście warto zwrócić uwagę na wizytę Ferdinanda Marcosa Jr. w Stanach Zjednoczonych z maja bieżącego roku, podczas której prezydent Filipin razem ze swoim amerykańskim odpowiednikiem zapowiedzieli rozwój współpracy w formatach trójstronnych z Japonią oraz Australią. Prezydent Marcos przedstawił wtedy inicjatywę wspólnych patroli na Morzu Południowochińskim. W czerwcu przeprowadzone zostały pierwsze w historii manewry straży przybrzeżnych ze Stanów Zjednoczonych, Filipin oraz Japonii na wodach Morza Południowochińskiego u wybrzeży prowincji Bataan, w których wzięło udział ponad 500 osób. Tego samego miesiąca doszło również do pierwszego spotkania doradców do spraw bezpieczeństwa narodowego trzech państw, w ramach którego omówione zostały kwestie związane ze wzmocnieniem trójstronnych zdolności w zakresie obronności i bezpieczeństwa, współpracy w obrębie misji humanitarnych oraz działań na rzecz przeciwdziałania skutkom katastrof naturalnych, a także realizacji misji utrzymania wolnego i otwartego porządku morskiego. Co prawda zwrócono również uwagę na konieczność ochrony porządku ekonomicznego, ale komponent bezpieczeństwa – zwłaszcza w domenie morskiej – należy uznać za dominujący.

W lipcu doszło do pierwszego trójstronnego spotkania ministrów spraw zagranicznych na marginesie 56. szczytu ministerialnego ASEAN w Dżakarcie, podczas którego jako jeden z kluczowych obszarów współpracy wskazano bezpieczeństwo morskie. Dwa miesiące później zorganizowano drugie spotkanie w tym samym formacie na marginesie 78. sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ w Nowym Jorku. Tym razem zwrócono uwagę na trudne środowisko strategiczne na Morzu Południowochińskim, co należy rozumieć jako pośrednie nawiązanie do incydentów z udziałem chińskiej floty w okolicach płycizny Second Thomas. Ponadto padła zapowiedź przygotowania „planu działania” na rzecz wzmocnienia trilateralnej współpracy w domenie morskiej, a

także w obrębie misji humanitarnych oraz przeciwdziałania skutkom katastrof naturalnych.

Analiza kilku ostatnich miesięcy pokazuje, że częstotliwość interakcji pomiędzy przedstawicielami wszystkich trzech państw utrzymuje się na bardzo wysokim poziomie, co świadczy o dużej determinacji tych rządów w dążeniu do konsolidacji trójstronnego formatu. Finalizacja RAA pomiędzy Japonią i Filipinami tylko przyspieszy ten proces, o czym może świadczyć komentarz filipińskiego doradcy do spraw bezpieczeństwa narodowego Eduardo Año, którego zdaniem bliższa współpraca Japonii, USA oraz Filipin ma kluczowe znaczenie dla ochrony wolności i swobody żeglugi na Morzu Południowochińskim i promocji norm prawa międzynarodowego.

Nowy format współpracy, oprócz oczywistych korzyści z niego wynikających, niesie również ze sobą pewne wyzwania, które mogą wpłynąć na jego ostateczny kształt. Podstawowym zagrożeniem dla Filipin jest ograniczenie możliwości zarządzania relacjami z Chinami. Formalizacja trilateralnego paktu najprawdopodobniej doprowadzi do reperkusji ze strony Pekinu, który może zerwać ostatnie kanały komunikacyjne, uniemożliwiając tym samym dialog w przypadku kryzysowych sytuacji. Dodatkowo może dojść do nałożenia sankcji ekonomicznych, co jeszcze bardziej utrudni rządowi w Manili stabilizację sytuacji gospodarczej w kraju, prowadząc do dalszego spadku poparcia dla administracji Ferdinanda Marcosa Jr. Odwet ze strony Chin będzie szczególnie bolesny, jeżeli Stany Zjednoczone i Japonia będą naciskać na wzmocnienie militarnej obecności na północy Filipin, czyli obszaru znajdującego się najbliżej Tajwanu.

Przykład strategii wobec sytuacji w Cieśninie Tajwańskiej prowadzi do kolejnego wyzwania związanego z formalizacją współpracy trójstronnej. Wśród niektórych przedstawicieli establishmentu wojskowego na Filipinach oraz osób powiązanych z sektorem obronnym panuje przeświadczenie o tendencji do podporządkowywania się japońskiego rządu woli Stanów Zjednoczonych w przypadku spraw związanych z bezpieczeństwem. W ten sposób wszelkie kwestie sporne, na przykład plan działania wobec przymusowych działań Pekinu wobec Tajwanu, byłyby rozstrzygane na niekorzyść Filipin, ponieważ będą w mniejszości. Paradoksalnie współpraca trójstronna mogłaby doprowadzić do pogłębienia zależności Manili od Waszyngtonu w obszarze obronności i bezpieczeństwa w porównaniu do sytuacji z jaką mamy do czynienia obecnie w przypadku relacji dwustronnych.

Konsolidacja współpracy w grupie trzech państw w pewnym sensie ograniczy możliwości decyzyjne filipińskiego rządu. Przede wszystkim zneutralizuje korzyści płynące z dywersyfikacji polityki zagranicznej państwa. Poglądy na stosunki ze Stanami Zjednoczonymi są na Filipinach bardzo skrajne. Wprawdzie

zdecydowana większość obywateli opowiada za ich wzmocnieniem, niemniej jednak istnieje grupa sceptyków tego podejścia. Najlepszym przykładem jest prezydentura Rodrigo Duterte, podczas której dokonano gwałtownego zwrotu w stronę Pekinu, kosztem stosunków z Waszyngtonem. Tymczasem rozwój relacji z innymi państwami nie podlega tak dużym emocjom, czego najlepszym przykładem jest właśnie Japonia. Mimo antyamerykańskiej retoryki prezydenta Duterte rozwój relacji z Japonią był kontynuowany czego efektem były wizyty portowe, a także transfer statków oraz sprzętu. Tokio jest dla rządu w Manili jednym z najbardziej zaufanych partnerów w dziedzinie bezpieczeństwa. Natomiast Stany Zjednoczone wciąż zmagają się z piętnem zawodnego gwaranta bezpieczeństwa po tym jak incydent wokół płycizny Scarborough z 2012 r. zakończył się ostatecznie przejęciem przez Chiny kontroli nad tym spornym obszarem. Rodrigo Duterte wielokrotnie odwoływał się do tej sytuacji kiedy uzasadniał swoje zmiany w polityce zagranicznej państwa wobec Waszyngtonu. Oprócz nadszarpnięcia amerykańskiego wizerunku, wydarzenia z 2012 r. stały się impulsem do rozwoju współpracy z innymi państwami, a Japonia stanowiła idealnego kandydata, ponieważ identyfikowała podobne źródła zagrożenia dla bezpieczeństwa narodowego co Filipiny. Ponadto zacieśnianie współpracy obronnej z Tokio wiązało się z mniejszym ryzykiem sprowokowania Pekinu do działań odwetowych, niż w przypadku USA. Zainicjowano w ten sposób próbę zbalansowania polityki zagranicznej Filipin, zapewniającej większą elastyczność przy podejmowaniu kluczowych decyzji w coraz bardziej skomplikowanym środowisku międzynarodowym, ograniczając przy tym ryzyko negatywnych konsekwencji.

Z jednej strony powołanie do życia nowego formatu trójstronnego może przyczynić się do osłabienia niektórych korzyści płynących dla Filipin z odrębnych relacji bilateralnych z Japonią oraz Stanami Zjednoczonymi. Z drugiej jednak strony nowe rozwiązanie oferuje powstanie platformy wspomagającej koordynację wspólnych przedsięwzięć zorientowanych na podnoszenie zdolności z zakresu interoperacyjności sił zbrojnych i innych formacji takich jak straż przybrzeżna za sprawą wspólnych manewrów oraz patroli. W związku z tym fundamentalne znaczenie będą miały kolejne kroki filipińskiego rządu, który powinien dążyć do równoważenia wspólnie z Japonią wpływów amerykańskich w rozmowach trójstronnych, żeby zapewnić sobie lepszą pozycję negocjacyjną, a także możliwość zablokowania ryzykowanych z punktu widzenia Manili propozycji Waszyngtonu.

**OŚRODEK SPRAW
AZJATYCKICH**
Uniwersytet Łódzki

RAPORTY OPINIE DORADZTWO

PIERWSZY W POLSCE UNIWERSYTECKI
THINK-TANK

DORADZTWO POLITYCZNE I BIZNESOWE

ZESPÓŁ Z PRAKTYKĄ W AZJI

www.osa.uni.lodz.pl

